

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Дуліба Євгенія Володимирівна

УДК 347.73: 631 (477)

**ФІСКАЛЬНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дніпро – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Науково-дослідному інституті публічного права.

Науковий консультант –

доктор юридичних наук, професор

Курило Володимир Іванович,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
завідувач кафедри адміністративного та фінансового права.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Куліш Анатолій Миколайович,

Сумський державний університет,

директор навчально-наукового інституту права;

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Новицька Наталія Борисівна,

Університет Державної фіскальної служби України,

професор кафедри цивільного права та процесу;

доктор юридичних наук, професор

Безпалова Ольга Ігорівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції.

Захист відбудеться 22 квітня 2019 р. о 9-00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ МВС України за адресою: 49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ МВС України (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розіслано 21 березня 2019 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Протягом останніх років Україна намагається наблизитися до європейських стандартів у різних сферах життєдіяльності держави і суспільства щодо впровадження європейських стандартів життя, формування демократичної, соціальної, правової держави, здійснення економічних та соціальних перетворень, соціальної переорієнтації економічної політики, реалізації стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку. Ці чинники, а також збільшення масштабів фінансової діяльності в державі та чисельності суб'єктів господарської діяльності зумовлюють зростання ролі функцій держави та обумовлюють необхідність нового погляду на дослідження правових інститутів, які забезпечують належний рівень функціонування правової системи держави та функціонування держави в цілому.

Дослідження функцій держави надає можливість реально оцінити її фактичний стан, зокрема стан соціальної, економічної та політичної сфер, характер і зміст діяльності органів державної влади.

Наразі актуальності набувають формування, розвиток та реалізація фіскальної функції держави, що допоможе Україні покращити імідж на міжнародній арені, успішно інтегруватися у світовий економічний простір та європейське співтовариство на рівні з іншими європейськими країнами.

Являючись фундаментальною складовою для розвитку інших сфер життєдіяльності держави, фіскальна функція стає одним з найважливіших напрямків діяльності України, що безпосередньо впливає на стабілізацію та стабільність економічних процесів у країні.

Сучасна світова практика свідчить, що лише переосмислення ролі фіскальної функції держави зможе надати можливість для подальшого удосконалення правового регулювання в усіх сферах життєдіяльності держави та розвитку держави як невід'ємної передумови демократичних перетворень. Саме фіскальна функція держави є тим чинником, який вказує на рівень розвитку держави, взаємодії органів державної влади як між собою, так і з громадянами.

Реалізація фіскальної функції держави зумовлена низкою чинників через глобалізацію економічної сфери, євроінтеграцію України, а також входження у світовий економічний простір.

Реалізація фіскальної функції держави напряму залежить від належного стану нормативно-правового регулювання, а також від ефективності функціонування органів державної влади, що є необхідною умовою існування та розвитку держави в цілому.

Для належної організації формування, розвитку та реалізації фіскальної функції в Україні необхідним є високий, якісний рівень правового регулювання, окремою рисою якого має бути чіткість та недвозначність змісту правової норми, удосконалення роботи органів державної влади, а також

посилення діалогу та співробітництва з громадськістю. Нерозробленість на науковому рівні окремих питань, неврегульованість багатьох аспектів у процесі реалізації фіскальної функції, неузгодженість нормативних актів, наявність правових колізій у процесі функціонування органів державної влади, що реалізують фіскальну функцію в державі, зумовлюють необхідність проведення комплексного адміністративно-правового дослідження у цій сфері і розробки нових положень та науково обґрунтованих підходів до загальнонаціональної концепції удосконалення реалізації фіскальної функції держави з урахуванням позитивного практичного досвіду зарубіжних країн у цій сфері.

Питання функцій держави досліджувалися у працях українських та зарубіжних учених, зокрема А.Є. Кадомцевої, Л.А. Морозової, Л.Р. Наливайко, Г.В. Падалка, В.Ф. Погорілка, О. Тихомирова та інших.

Проблеми в системі державного регулювання фіскальної функції розглядали у різний час вчені Дж. М. Кейнс, А. Маршалл, П. Семюелсон, Х. Хаузер, С. Фішер, Е. Прескотт. Проблеми, пов'язані з формуванням і реалізацією фіскальної політики держави, також перебували в полі зору таких відомих фахівців у галузі права, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, В.Г. Атаманчук, В.Д. Бантон, О.І. Безпалова, Д.А. Бекерська, В.Т. Білоус, І.П. Бутко, О.Д. Василик, Л.К. Воронова, Н.В. Воротіна, Є.А. Гетьман, Л.С. Головка, М.П. Девере, В.Ф. Дейнека, О.Ю. Дрозд, Л.І. Дідківська, Н.К. Ісаєва, С.Т. Кадькаленко, О.В. Клим, Л.В. Коваль, Ю.М. Козлов, О.В. Кузьменко, А.М. Куліш, В.І. Курило, М.П. Кучерявенко, М.В. Лошицький, С.О. Масліченко, В.В. Мушенюк, Н.Р. Нижник, Д.М. Носіков, О.П. Орлюк, П.С. Пацурківський, В.І. Полюхович, Ю.А. Тихомиров, Н.І. Хімичева, І.М. Цап, В.В. Цветков, В.В. Чайка, О.С. Юнін та ін. Питання ефективності бюджетно-фінансової політики були пріоритетними в роботах О.М. Бандурки, С.С. Білуги, Л.К. Воронової, С.С. Гасанова, Т.І. Єфименко, О.А. Журавського, Т.О. Коломоєць, М.П. Кучерявенка, С.В. Петкова, О.П. Рябченко, І.І. Уманського та деяких інших.

Окремі аспекти податкової політики і бюджетно-податкового регулювання викладені в роботах таких вітчизняних вчених, як О.В. Баклан, А.І. Берлач, Ю.П. Битяк, С.С. Білуга, М.В. Жернаков, В.Б. Марченко, Н.В. Тильчик, Є.А. Усенко, О.Ю. Щербаков та ін. Крім них, окремі питання аналізованої проблематики досліджували А.В. Бризгаліна, О.Д. Василик, Л.К. Воронова, М.М. Весельський, Л.О. Зазвонова, Т.В. Литвинчук, Л.М. Касьяненко, М.П. Кучерявенко, А.Н. Козиріна, Н.Б. Новицька, Л.А. Савченко, О.Ю. Судакова, О.П. Чернявський, С.О. Шохіна.

Разом з тим плюралізм підходів учених до визначення поняття «функції держави» зумовлює доцільність подальшого дослідження даного поняття у контексті сучасної глобалізації і перетворень у державі. Нові тенденції у відносинах держави та суспільства створили передумови щодо перегляду загальноприйнятої класифікації функцій держави та визначення адміністративно-правового аспекту фіскальної функції держави.

Тема дисертації корелюється із сучасними дослідженнями окремих проблем, пов'язаних з фіскальною функцією та з фіскальною політикою держави, а саме це дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: О.В. Ракул «Адміністративно-правове регулювання фіскальної політики в Україні» (2018 рік) – у частині покращення адміністративно-правового регулювання фіскальної політики в Україні; В.В. Чайки «Правові форми реалізації податкової політики України» (2018 рік) – у частині удосконалення теоретичних і практичних проблем правових форм реалізації державної податкової політики України; О.В. Макух «Динаміка фінансових правовідносин: методологічний аспект» (2017 рік) – у частині вдосконалення розуміння поняття «фінанси», з'ясування змісту публічної фінансової діяльності; О.М. Міхаєвої «Процедурне регулювання податкових відносин (методологічний аспект)» (2017 рік) – у частині розгляду поняття, класифікації та принципів реалізації нормотворчих процедур у податково-правовій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до пріоритетних напрямків згідно із Законом України від 11 липня 2001 року № 2623-III «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Стратегією національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015), Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016-2020 рр., Стратегією сталого розвитку «Україна-2020».

Дослідження виконано у межах НДР Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і задачі дослідження. *Мета* наукового дослідження полягає у комплексному, з урахуванням останніх досягнень правової науки та використанні сучасних методів наукового пізнання, дослідженні адміністративно-правового аспекту фіскальної функції держави. Окрім того, метою є розробка загальнонаціональної і регіональної концепції формування, розвитку та реалізації фіскальної функції держави.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *задачі*:

- проаналізувати доктринальні аспекти змісту фіскальної функції держави, що вплинули на сучасний стан формування, розвитку та реалізації фіскальної функції, з метою розробки концепції розвитку фіскальної функції в Україні;

- висвітлити правові форми та методи реалізації фіскальної функції держави з метою їх подальшого вдосконалення;

- проаналізувати сучасний стан розвитку фіскальної функції в економіці України з метою виявлення недоліків та подальшого удосконалення;

- з'ясувати сутність фіскальної політики та її роль у національній економіці;

- показати особливості фіскальної політики в економіці України з метою

виявлення тих засобів, за допомогою яких можна найефективніше досягнути основної мети такої політики;

- визначити елементи фіскальної політики та їх вплив на формування бюджету України;

- з'ясувати особливості реалізації нормотворчої функції у податкових правовідносинах та особливості податкового правозастосування; сформулювати рекомендації, спрямовані на їх удосконалення;

- проаналізувати явище лобіювання у сфері податків з метою встановлення значимості цього явища;

- провести характеристику органів державної влади, що здійснюють контроль за дотриманням бюджетного та податкового законодавства, для поглиблення розуміння характеру їхньої діяльності;

- розкрити інституційні умови реалізації фіскальної функції в Україні;

- виявити закономірності реалізації фіскальної функції в діяльності органів, що здійснюють контроль за податковим та бюджетним законодавством;

- висвітлити сучасні тенденції та перспективи розвитку податкових і бюджетних відносин в Україні для розробки відповідних пропозицій щодо удосконалення правового регулювання фіскальної функції держави;

- здійснити аналіз зарубіжного досвіду реалізації фіскальної функції з метою імплементації у вітчизняне законодавство придатних для реалій України норм;

- запропонувати шляхи підвищення ефективності фіскальної функції як пріоритетні напрямки удосконалення фіскальної системи України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при формуванні, розвитку та реалізації фіскальної функції держави.

Предмет дослідження – адміністративно-правовий аспект фіскальної функції держави.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дослідження стали наукові методи, використання яких дозволило забезпечити достовірність знань, вирішення поставлених цілей та завдань, обґрунтувати висновки та запропонувати рекомендації. Було здійснено науковий аналіз із застосуванням *загальнонаукового діалектичного методу та системного аналізу* соціальних явищ, що дозволило дослідити стан наукових досліджень різних аспектів фіскальної функції держави (підрозділи 1.1-1.3, 2.1, 3.1-3.3). Поєднання *історико-правового та порівняльно-правового методів* надало можливість виявити історичні, політичні, економічні, правові і соціальні чинники, які впливали та впливають на формування, розвиток і реалізацію фіскальної функції держави (підрозділи 2.2, 4.2, 4.3, 5.2). Використання методів *класифікації, групування, системно-функціонального методу* дозволило дослідити систему та здійснити класифікацію елементів фіскальної політики держави, суб'єктів, що реалізують фіскальну функцію держави (підрозділи 2.3, 4.1). *Статистичний* метод надав можливість провести аналіз зібраних емпіричних даних, а також узагальнити положення чинного адміністративного

законодавства та проаналізувати правозастосовчу практику (розділи 1-4). *Логіко-семантичний* метод сприяв виробленню понятійно-категоріального апарату та напрацюванню концептуальних засад подальшого розвитку фіскальної функції держави в Україні (підрозділи 5.1, 5.3). *Системний метод* забезпечив проведення аналізу різних галузей права, їх підгалузей та інститутів в аспекті їх правового регулювання фіскальної функції держави (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2).

Інформаційну основу складає аналіз чинного законодавства України з питань формування, розвитку та реалізації фіскальної функції держави, визначення правових засад діяльності органів державного управління, що реалізують фіскальну функцію в Україні. У дослідженні використовувалися нормативно-правові акти зарубіжних держав, норми яких є придатними для імплементації у законодавство України щодо адміністративно-правового регулювання формування, розвитку та реалізації фіскальної функції.

Емпіричну базу дослідження склали також статистичні та звітні матеріали, довідкові видання Державної служби статистики України, міжнародних аналітичних організацій з питань фіскальної політики та її впливу на економіку, а також результати вивчення практики діяльності Рахункової палати України, Державної фіскальної служби України за 2016-2018 роки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що робота є одним із перших комплексних досліджень теоретичних та практичних засад адміністративно-правового регулювання фіскальної функції держави. За результатами наукового дослідження розроблено цілісний доктринальний підхід до формування концептуальних положень і висновків, які є важливими як для теорії, так і для правозастосовчої практики. Зокрема:

уперше:

– досліджено доктринальні аспекти фіскальної функції держави в контексті засадничих якостей таких взаємопов'язаних понять, як: «держава», «публічна влада», «функції держави», «державний суверенітет»; запропоновано теоретичне визначення цього поняття як одного з основних соціально значущих напрямків державної діяльності, що має системний та політичний характер і полягає у створенні передумов, необхідних для ефективної фіскальної діяльності з використанням таких основних інструментів, як державні доходи та державні видатки;

– проаналізовано особливості формування та розроблено концепцію розвитку фіскальної функції в Україні, в основі якої лежать такі напрями, як мобілізація фінансових ресурсів у необхідному обсязі для функціонування держави, повнота та своєчасність надходжень фінансових ресурсів, розподіл та використання фінансових ресурсів для забезпечення ефективного функціонування держави, своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом;

– виокремлено поняття «фіскальна діяльність держави» та запропоновано його теоретичне визначення як необхідної складової

фінансової діяльності, сутність якої зводиться до формування бюджету, розподілу та використання бюджетних коштів, тобто до відносин у сфері державних доходів та державних видатків;

– висвітлено правові форми та методи реалізації фіскальної функції. Форми реалізації фіскальної функції держави представлені як зовнішнє вираження двох її основних режимів застосування на практиці: режим "автоматичних стабілізаторів" та режим дискреційних заходів. До методів реалізації фіскальної функції віднесено два різновиди: це методи прямого та непрямого оподаткування доходів, майна, використання природних та інших ресурсів, у тому числі неподаткових вилучень, а також методи цілеспрямованого витрачання доходів, що надійшли до державного та місцевих бюджетів у формі податкових і неподаткових платежів;

– проведено аналіз встановлення та розвитку адміністративно-правового регулювання фіскальної політики в Україні та виділено об'єктивні і суб'єктивні фактори, що впливають на неї. До об'єктивних факторів віднесено стан економіки, який впливає на доходну частину бюджету, а до суб'єктивних – зовнішню і внутрішню політику держави, правове забезпечення та державну фінансову підтримку суспільного економічного розвитку;

– виділено такі інституційні умови реалізації фіскальної функції в Україні, як: збалансованість бюджету; підвищення ефективності та справедливості оподаткування в поєднанні з органічним розвитком фіскального інструментарію, податково-забезпечувальна діяльність суб'єкта підприємства;

– окреслено сучасні тенденції та перспективи розвитку податкових і бюджетних відносин в Україні, що сприятимуть соціально-економічному розвитку у суспільстві, а саме: боротьба з тінізацією економіки та розробка комплексу заходів детінізації економіки; реформування податкової системи; формування реальних засад фіскальної політики;

– запропоновано виділити основні шляхи підвищення ефективності фіскальної функції в Україні як пріоритетні напрямки удосконалення фіскальної системи України, зокрема: наявність гарантій успішної реалізації фіскальної політики, досягнення фіскальної стійкості, запровадження короткострокових засобів та заходів, які спроможні відносно максимально швидко удосконалити фіскальну політику, отримання середньо- та довгострокових ефектів від фіскальної функції;

удосконалено:

– тлумачення державної фіскальної політики через розуміння поняття «фінанси» та «державна політика», що являє собою цілеспрямовану діяльність держави у сфері регулювання доходів і видатків державного бюджету;

– класифікацію видів фіскальної політики через виділення жорсткої фіскальної політики і гнучкої фіскальної політики, в основі поділу яких лежать два основні критерії, які беруться до уваги при розробці нормативно-правових актів: скорочення або збільшення державних витрат та зменшення або збільшення оподаткування;

– класифікацію елементів фіскальної політики, до яких віднесено різновиди політик, що регулюють державні доходи та державні видатки;

– обґрунтування висновку про те, що всі відносини між владою і громадянським суспільством у фіскальній сфері необхідно базувати на дотриманні таких принципів, як участь, довіра, підзвітність, прозорість та незалежність;

дістало подальшого розвитку:

– розуміння особливостей реалізації нормотворчої функції у податкових правовідносинах у частині розгляду нормотворчої діяльності у сфері податкових відносин та виділено етапи нормотворчої діяльності ДФС України, а саме: процес прийняття акта та процес реалізації акта;

– система суб'єктів, що відіграють стержневу роль в інституційному механізмі реалізації фіскальної функції в Україні;

– розуміння податкового правозастосування через розгляд: принципу презумпції правоти рішень платника податків, процедурно-процесуального порядку здійснення діяльності контролюючого органу, принципу уникнення подвійного оподаткування;

– характеристика критеріїв лобіювання у сфері податків;

– розуміння особливостей бюджетних відносин через вплив адміністративно-правового регулювання бюджетного процесу на розкриття правового механізму зупинення операцій з бюджетними коштами;

– аналіз зарубіжного досвіду реалізації фіскальної функції та його запозичення для реалізації фіскальної функції в Україні придатних для нашої держави норм.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертантом самостійно. Положення та висновки, викладені в дисертації, складають її наукову новизну та розроблені автором особисто. У співавторстві з В.І. Курилом опубліковано наукову статтю «Про окремі напрями підвищення ефективності фіскальної функції держави», в якій дисертанту належать визначення шляхів підвищення ефективності фіскальної функції держави, розкриття окремих засобів та заходів, властивих цим шляхам. У співавторстві з О.В. Ільковим опубліковано наукову статтю «Relevant problems of Ukraine's integration into global economy», в якій дисертанту належать визначення основних проблем, що перешкоджають інтеграційним процесам України до світового економічного простору, та визначення правильних орієнтирів зовнішньоекономічної політики України в умовах посилення глобалізацій цих тенденцій у світі, проведення аналізу проблем, пов'язаних з реальною економікою, з реалізацією фіскальної функції держави. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертації не використовувалися. Наукові положення і результати, які виносилися на захист у кандидатській дисертації здобувача, повторно на захист не виносяться.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані в дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– законодавчій діяльності – для підготовки і вдосконалення законодавства, що регулює відносини, які виникають при формуванні, розвитку та реалізації фіскальної функції України (акт впровадження Головного управління ДФС у Рівненській області від 26.10.2018 № 8237/10/17-00-04-117);

– практичній діяльності – використання одержаних результатів дозволить поліпшити стан практичної реалізації фіскальної функції держави в юридичній практиці (акт впровадження Головного управління ДФС у Рівненській області від 18.12.2018 № 8888/9/17-00-21-07);

– освітній діяльності – матеріали дослідження можуть бути використані для підготовки науково-практичних посібників з адміністративного права України, фінансового права України, підготовки підручників та практикумів з курсів «Адміністративне право», «Фінансове право», у викладанні відповідних дисциплін (акт впровадження Національного університету водного господарства та природокористування від 07.12.2018; акт впровадження Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка С. Дем'янчука» від 12.11.2018);

– науковій діяльності – для подальшої розробки теоретико-правових проблем ефективної реалізації фіскальної функції держави (акт впровадження Національного університету біоресурсів і природокористування України від 07.02.2019).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки оприлюднені на науково-практичних конференціях: «Ukraine-EU. Modern Priorities of Economics. Engineering and Technologies» (Slovak Republic – Poland, April 19-23, 2016), «Актуальные проблемы современной науки» (Санкт-Петербург-Астана-Київ-Вена, 30 янв. 2018 г.), «Майбутнє та перспективи» (м. Київ, 31 січ. 2018 р.), «Наукові дослідження у 2018 році» (м. Краматорськ, 09 лют. 2018 р.), «Дослідження із суспільних наук у 2018 році» (м. Краматорськ, 16 лютого 2018 р.), «Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства» (м. Харків, 16-17 лют. 2018 р.), “Millennium science” (Morrisville, USA, Feb. 16, 2018), «Право: історія, теорія, практика» (м. Харків, 22-23 лют. 2018 р.), «Актуальні проблеми публічного права» (м. Київ, 24-26 квіт. 2018 р.), «Розбудова правової держави в Україні: реалії та перспективи» (м. Одеса, 25-26 трав. 2018 р.), “Practical applications of research findings in Europe and worldwide” (Morrisville USA, Jun. 1, 2018), «Сучасне правотворення: питання теорії та практики» (м. Дніпро, 1-2 чер. 2018 р.), «Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Харків, 1-2 черв. 2018 р.).

Публікації. Основні положення дослідження відображені у тридцяти шести наукових працях, зокрема одній одноосібній монографії, двадцяти двох наукових статтях, з яких п'ятнадцять опубліковані у фахових виданнях України та сім – у наукових періодичних виданнях інших держав з юридичних наук, а також тринадцятьох тезах доповідей і наукових повідомлень,

опублікованих за результатами проведення науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, п'яти розділів, які включають п'ятнадцять підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 380 сторінок, з яких 297 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається з 427-и найменувань і займає 44 сторінки, 4 додатки розміщено на 19-и сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** автор обґрунтовує актуальність теми дисертації, показує ступінь її наукової розробки, розкриває предмет, об'єкт та методи дослідження, визначає мету, задачі, а також зв'язок роботи з науковими планами, темами та програмами, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, їх наукову новизну, апробацію результатів дослідження, структуру роботи та її обсяг.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика фіскальної функції держави» складається з трьох підрозділів і присвячений розгляду стану теоретико-правових досліджень фіскальної функції держави, її правових форм та методів, стану розвитку фіскальної функції в економіці України.

У підрозділі 1.1 *«Доктринальні аспекти змісту фіскальної функції держави»* досліджено зміст фіскальної функції держави, виходячи насамперед із сутності і соціального призначення держави як публічного інституту управління, влади і права, основних і допоміжних функцій державних органів, підстав та особливостей суспільних завдань і напрямів діяльності державних службовців, державних органів влади і управління, інших суб'єктів права, які повинні їх виконувати.

Доведено, що наукові дослідження фіскальної функції держави, її змісту, суспільної ролі проводились ученими у межах досліджень феномену самої держави, використовуючи різноманітний набір наукових засобів та методів. Обґрунтування суспільного значення змісту фіскальної функції формувалось ученими різних часів, з різних поглядів та з урахуванням системного і функціонального підходів щодо вивчення держави як суспільного феномену у взаємозв'язках з існуючим загальним вченням про функції держави.

Аналіз історичного поступу у царині філософсько-правової думки, історії фінансового права дав можливість дійти висновку про розуміння вченими фіскальної функції держави в контексті засадничих якостей таких взаємопов'язаних понять, як: «державна», «публічна влада», «функції держави», «державний суверенітет» тощо. Фіскальна функція виникла водночас з появою держави та зберігає своє значення і сьогодні. Фіскальна функція держави покликана регулювати доходи та видатки держави для забезпечення економічної і соціальної стабільності.

Виділивши основні ознаки фіскальної функції, автор запропонував

власне розуміння фіскальної функції держави як одного з основних соціально значущих напрямків державної діяльності, що має системний та політичний характер і полягає у створенні передумов, необхідних для ефективної фіскальної діяльності з використанням таких основних інструментів, як державні доходи та державні видатки.

У підрозділі 1.2 «Правові форми та методи реалізації фіскальної функції держави» шляхом аналізу поняття фіскальної функції зазначено, що суб'єкти владних повноважень використовують різні методи для реалізації фіскальної функції держави, які умовно можна поділити на два різновиди: методи прямого та непрямого оподаткування та методи цілеспрямованого витрачання коштів. Методи прямого та непрямого оподаткування являють собою сукупність прямих і непрямих податків та зборів, оплати ліцензій за провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, оплати документів дозвільного характеру (дозволів, висновків, рішень, свідоцтв, інших документів). Методи цілеспрямованого витрачання коштів являють собою сукупність доходів, що надійшли до бюджету, та цільове спрямування цих коштів на виконання завдань і функцій держави, тобто забезпечення функціонування держави в цілому.

Автором зазначено, що сучасні правові форми реалізації фіскальної функції можна представити як зовнішнє вираження її двох основних режимів застосування на практиці: режим «автоматичних стабілізаторів» та режим дискреційних заходів.

Форма реалізації фіскальної функції за допомогою автоматичних стабілізаторів може бути представлена у вигляді зовнішнього вираження заходів фіскального саморегулювання на основі нормативно-правових актів щодо бюджетних доходів, а також впливу норм, що регулюють державні витрати бюджетних коштів, які розраховані на довготривале застосування при стабільному розвитку ринкового процесу. Норми, що стосуються автоматичної стабілізації, необхідні для об'єктивного і оптимального коригування фіскальних параметрів під час формування та використання фінансових ресурсів держави.

Форма реалізації фіскальної функції у ролі дискреційних заходів – це такий зовнішній прояв методів упорядкування суспільних відносин у сфері економіки (галузі оподаткування зокрема), який можна охарактеризувати оперативною розробкою невідкладних екстрених фіскальних урядових рішень (які можуть входити в коло повноважень компетентних органів виконавчої влади, або (що відбувається набагато частіше) повинні підлягати законодавчому схваленню для подальшого виконання певними органами державного управління).

У підрозділі 1.3 «Сучасний стан розвитку фіскальної функції в економіці України» здійснено комплексний аналіз сучасного адміністративно-деліктного законодавства щодо формування, розвитку та реалізації фіскальної функції в Україні.

Фінансово-економічна ситуація в Україні обумовила вжиття всіх

необхідних заходів щодо запобігання фінансовій кризі та створення передумов для економічного зростання, збільшення надходжень до бюджету, реалізації заходів щодо раціонального використання державних коштів, недопущення втрат бюджету. Держава потребує виділення фіскальної функції на благо суспільства, пріоритетом якої постають визнані суспільством інтереси людини, реалізація її прав і свобод.

Автором доведено, що поряд з основними функціями держави набуває актуальності формування, розвиток та реалізація фіскальної функції як основного соціально значущого напрямку державної діяльності.

Зазначено, що сьогодні для України головними напрямками фіскальної функції є: мобілізація фінансових ресурсів в необхідному обсязі для функціонування держави, повнота та своєчасність надходжень фінансових ресурсів, розподіл та використання фінансових ресурсів для забезпечення ефективного функціонування держави, своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом.

Аргументовано виділення поняття «фіскальна діяльність держави» як частини фінансової діяльності, суть якої полягає у формуванні, розподілі та використанні фінансових ресурсів, які забезпечують функціонування всіх галузей і сфер державного управління, тобто формування бюджету, розподіл та використання бюджетних коштів, тобто це діяльність у сфері державних доходів та державних видатків.

Автором виділено основні проблеми, що впливають на формування, розвиток та реалізацію фіскальної функції в Україні, зокрема: загострення внутрішньополітичної кризи, критичне гальмування економічного розвитку України, що призводить до зниження економічної діяльності та розвитку її тінізації, недонадходження коштів до бюджету та збільшення державного боргу, погіршення добробуту населення, зростання рівня безробіття, високий рівень корупції та її укорінення в усіх сферах державного управління.

Розділ 2 «Фіскальна політика як державно-правовий регулятор економіки» містить три підрозділи, в яких подано системну характеристику сутності фіскальної політики, її ролі, особливостей, елементів.

У підрозділі 2.1 «Сутність фіскальної політики та її роль у національній економіці в Україні» автор дійшов висновку, що фіскальну функцію держави слід розглядати крізь призму дослідження державної фіскальної політики, що покликана забезпечити існування стабільної економічної системи з використанням таких основних інструментів, як доходи та витрати державного бюджету.

Здійснено аналіз взаємопов'язаних правових категорій «державна політика», «фіскальна політика», «фінанси». Встановлено, що фінанси, як економіко-правова категорія, відіграють пріоритетну роль у реалізації фіскальної політики держави. Усталене розуміння категорії "фінанси" як сукупності економічних відносин, що пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу, сьогодні необхідно

розуміти більш широко та визначати пріоритетну роль фінансів як об'єкта, який відіграє ключову роль у забезпеченні фіскальної політики держави.

Основна функція фінансів у процесі реалізації фіскальної політики полягає у забезпеченні перерозподілу валового внутрішнього продукту для забезпечення всіх суб'єктів суспільних відносин фінансовими ресурсами.

Зазначено, що фіскальна політика є важливим інструментом управління економікою через її здатність впливати на стабілізацію економічного зростання, уникнення економічних криз, на загальний обсяг виробництва, підвищення або зниження попиту на товари і послуги, підвищення або зниження цін на споживчому ринку. Фіскальна політика служить для забезпечення стабільності та стійкості національної економіки, досягнення максимально можливого добробуту суспільства шляхом створення належних умов соціально-економічної системи.

Виділено основні завдання фіскальної політики в Україні, серед яких: проведення виваженої та ефективної політики державних доходів і державних витрат, зменшення податкового тиску на суб'єктів господарювання, створення сприятливих умов для провадження господарської діяльності, ефективно та раціональне використання державних коштів, детінізація економіки.

Запропоновано виділити два види фіскальної політики: жорстку фіскальну політику і гнучку фіскальну політику. В основі поділу на такі види лежить два основних критерії, які беруться до уваги при розробці нормативно-правових актів: скорочення або збільшення державних витрат та зменшення або збільшення оподаткування. Йдеться про жорстку фіскальну політику тоді, коли державна політика буде спрямована на скорочення державних витрат і збільшення оподаткування. Саме збільшення оподаткування, посилення податного тягаря зменшить витрати споживачів. Це, у свою чергу, спричинить покращення дефіциту державного бюджету. І навпаки, йдеться про гнучку фіскальну політику тоді, коли державна політика буде спрямована на збільшення державних витрат і зменшення оподаткування. Зниження податків збільшить витрати споживачів, оскільки вони матимуть більший дохід, однак погіршить дефіцит державного бюджету, і для держави потрібно буде збільшити позики. Існування жорсткої чи гнучкої фіскальної політики в державі пов'язане саме з правовим регулюванням державних доходів та державних витрат.

У підрозділі 2.2 «*Особливості фіскальної політики в економіці України*» виокремлюються особливості здійснення фіскальної політики в Україні. Аналіз встановлення та розвиток фіскальної політики в Україні дав можливість автору виділити характерні риси, завдання фіскальної політики в нашій державі в різні періоди та зазначити основні недоліки, що впливали на формування і розвиток фіскальної політики в Україні. Відсутність стратегії та системності у здійсненні фіскальної політики в Україні призвело до того, що всі заходи, які вживалися, були недієвими. Вирішуючи поточні завдання, кожен уряд часто ігнорував ризики такої політики, наслідки якої проявлялися в майбутньому. Бюджетно-податкові важелі часто використовувалися у

політичних цілях, а скасовуючи один з важелів, уряд не запроваджував нового. Фіскальна політика не була послідовною, не мала системності, стабільності, що врешті-решт призвело до того, що її регулятивний потенціал не використовувався, а економіка стала вразливою до будь-яких економічних змін та криз.

Автором доведено, що ефективна фіскальна політика є одним з найважливіших завдань держави, адже саме вона визначає основні джерела поповнення державного бюджету та напрями розподілу і використання фінансових ресурсів держави.

Проаналізовано нормативно-правові акти, які тією чи іншою мірою регулюють здійснення сучасної фіскальної політики в Україні. Зазначено, що одним з найголовніших недоліків сучасної фіскальної політики в Україні є наявність величезного масиву нормативно-правових актів, норми яких не завжди чітко та повністю регламентують правила поведінки, що створює складність у практичному застосуванні та породжує появу нових або внесення змін чи доповнень до чинних нормативно-правових актів.

Здійснений теоретико-правовий аналіз показав, що на правове регулювання формування доходів і витрат бюджетної системи нашої держави впливають об'єктивні і суб'єктивні фактори державної політики у цілому та її складової – фіскальної політики. До об'єктивних факторів належать стан економіки, який впливає на доходну частину бюджету, а до суб'єктивних – зовнішня і внутрішня політика держави, правове забезпечення та державна фінансова підтримка суспільного економічного розвитку.

Виступаючи заходами держави щодо регулювання доходів і витрат, фіскальна політика неповною мірою використовує свої можливості, основними завданнями яких є акумуляція коштів у власність держави, формування державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, а також створення можливостей для існування самої держави.

У *підрозділі 2.3 «Елементи фіскальної політики та їх вплив на формування бюджету України»* виділено та проаналізовано основні елементи фіскальної політики, від узгодженості яких залежить ефективність фіскальної політики в цілому.

Виходячи з розуміння понять «бюджетні кошти», «доходи бюджету», «витрати бюджету», автором до основних структурних елементів фіскальної політики держави віднесено: політику державних доходів, що включає в себе бюджетну політику, податкову політику, політику щодо неподаткових надходжень до бюджету, політику щодо доходів бюджету від операцій з капіталом, трансфертну політику, політику щодо цільових фондів та політику державних витрат.

Характеристика кожного структурного елементу фіскальної політики надала можливість дійти висновку, що завдання та сфери відповідальності кожної зі складових державної фіскальної політики є специфічними, подекуди суперечливими, що потребує застосування процедур і механізмів узгодження їх цілей та завдань.

Наголошується, що однією з найгостріших проблем фіскальної політики є забезпечення формування дохідної частини бюджету та ефективне використання державних коштів, запобігання або зменшенням бюджетних ризиків, що призводять до бюджетних втрат. А тому продумані складові фіскальної політики можуть стати ефективними інструментами стабілізації державної політики в цілому.

Розділ 3 «Нормотворення у сфері податків» складається з трьох підрозділів, де зосереджено увагу на важливих питаннях, що стосуються податкових надходжень: нормотворчої діяльності у сфері податкових правовідносин, застосування норм податкового права та лобювання у сфері податків.

У підрозділі 3.1 *«Реалізація нормотворчої функції у податкових правовідносинах»* автором наголошується на важливості нормотворчої діяльності у сфері податкових відносин та пропонується власне тлумачення даного поняття, а саме як певної реакції держави в особі органів державної влади на ті суспільні відносини, які потребують відповідного правового регулювання у сфері оподаткування та у сфері державної митної справи.

Автором звернуто увагу, що наявність величезного масиву підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють питання у сфері оподаткування, є показником низької якості законопроектів та ухвалених законів і надмірного нормативного регулювання відносин у сфері оподаткування.

Завданням ДФС України у сфері нормотворчої діяльності є своєчасне, точне і адекватне правове реагування проблемного питання, обрання такого варіанту регулювання, яке б найбільш відповідало інтересам суспільства. Метою ж нормотворчої діяльності ДФС України є не лише створення та прийняття нормативно-правового акта, але і його реалізація, за якої досягається поставлена мета та результати нормотворчої діяльності в цілому.

Виділено та проаналізовано два самостійні етапи нормотворчої діяльності ДФС України: процес прийняття акта та процес реалізації акта.

Крім того, зазначено основні проблеми нормотворчої діяльності у сфері оподаткування, серед яких: прийняття нормативно-правових актів ДФС України часто здійснюється за відсутності комплексного та системного науково обґрунтованого підходу до їх розробки, без перегляду наявних нормативно-правових актів та без урахування досвіду практичних працівників, які використовують нормативно-правові акти у своїй повсякденній діяльності; нормативно-правові акти ДФС України часто носять вибіркового і непослідовний або формальний характер в цілому.

У підрозділі 3.2 *«Застосування податкових норм як специфічна форма їх реалізації»* зазначається, що ефективність правового регулювання податкових відносин залежить не від наявності норм, а саме від реалізації цих норм, від реальних результатів регулювання податкових процедур, а також співвідношення мети правового регулювання і реальних результатів.

Доведено, що важливість застосування податкових норм виявляється у забезпеченості гнучкості суспільних відносин та оперативності вирішення

певних проблем завдяки індивідуальному підходу до регулювання податкових відносин, урахуванню конкретної ситуації, усуненню певних перешкод, при цьому з юридичним закріпленням результатів поведінки учасників суспільних відносин. Крім того, правозастосування у податкових правовідносинах пов'язане і з тим, що цей процес створює підстави для зміни ставлення громадян до податків, формування правосвідомості та підвищення рівня податкової культури, підвищує рівень застосування податково-правових норм, формує позитивний імідж держави.

Проаналізувавши основні особливості застосування податкових норм в Україні, автор дійшов висновку, що це багатоаспектна практична діяльність, яку не треба обмежувати лише прийняттям рішень, оскільки останнє є тільки кінцевим результатом, при цьому застосування норм – це безпосередньо процес реалізації права та обов'язків, це певні способи та чинники, через які право впливає на поведінку людей.

Правозастосування у сфері податкових відносин, поряд із загальними його ознаками, має свої особливості, перш за все це пов'язано зі специфічним об'єктом при розгляді справ – виконанням податкового обов'язку, а також із закріпленими принципами: презумпції правоти рішень платника податків; процедурно-процесуального порядку здійснення діяльності контролюючого органу; уникнення подвійного оподаткування.

Наголошується, що реалізації норм права у безпосередній поведінці суб'єктів можна досягнути саме із застосуванням податкових норм, що забезпечує уникнення одноманітності правового регулювання з урахуванням конкретної ситуації.

У підрозділі 3.3 «Лобіювання як явище у процесі нормотворення у сфері податків» автор зосереджує увагу на дослідженні поняття «лобіювання у сфері податків». Встановлено, що історично так склалося, що в Україні термін «лобіювання» часто сприймається як негативне явище, як явище впливу на управлінські рішення за допомогою незаконного тиску на представників влади, хабарництва, купівлі голосів. Хоча у позитивному значенні явище лобіювання можна розглядати як явище, необхідне для демократичного суспільства, коли різні групи осіб реалізують свої інтереси, при цьому прагнуть привернути до себе увагу органів державної влади.

Доведено, що відсутність нормативно-правового регулювання лобістської діяльності сприяє розвитку зловживань владою чи службовим становищем та породжує виникнення корупції в органах державної влади під час прийняття нормативно-правових актів. Характеризуючи лобіювання за певними критеріями (суб'єкт, об'єкт, предмет, нормативно-правова база), слід зазначити, що всі відносини між владою і громадянським суспільством у фіскальній сфері необхідно базувати на дотриманні принципів участі, довіри, підзвітності, прозорості та незалежності.

Розділ 4 «Реалізація фіскальної функції в діяльності органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового та бюджетного законодавства» містить три підрозділи, в яких надається характеристика

органів державної влади, що здійснюють контроль за дотриманням податкового та бюджетного законодавства, а також розкриваються інституційні умови та закономірності реалізації фіскальної функції органами, що здійснюють контроль за бюджетним та податковим законодавством.

У підрозділі 4.1 «Характеристика органів державної влади, що здійснюють контроль за дотриманням податкового та бюджетного законодавства» зазначено, що здійснення ефективної фіскальної політики, раціональна оптимізація доходів держави, використання належних джерел їх отримання лежить в основі реалізації фіскальної функції в Україні.

Умовним поділом механізму реалізації фіскальної функції України на два блоки виділено інституційний механізм, в основі якого лежать відповідні структури, діяльність яких спрямована на реалізацію фіскальної функції держави. Інституційний механізм є одним з найважливіших складових механізму реалізації фіскальної функції, оскільки саме органи державної влади діють від імені держави та виконують її основні завдання і функції.

До органів державної влади, що здійснюють реалізацію фіскальної функції в Україні, віднесено: Кабінет Міністрів, Міністерство фінансів, ДФС, ДКС, Держаудитслужбу, Держфінмоніторинг, РП України. Проаналізувавши їхні основні повноваження, автор зазначає, що саме ці органи відіграють ключову роль в інституційному механізмі реалізації фіскальної функції в Україні. Однак, поряд з цими, є й інші органи державної влади, які тим чи іншим чином беруть участь у реалізації фіскальної функції держави. Саме органи державної влади здійснюють заходи щодо формування, мобілізації та розподілу фінансових ресурсів, впроваджують заходи з метою ефективного виконання державою фіскальної функції.

У підрозділі 4.2 «Інституційні умови реалізації фіскальної функції в Україні» здійснюється дослідження інституційних умов реалізації фіскальної функції держави. Автор зазначає, що реалізація фіскальної функції держави завжди відображає завдання та глибину державного втручання в економіку (підприємництво тощо), представляючи собою систему заходів та засобів держави у сфері оподаткування, у сфері бюджетних відносин. Основою для реалізації фіскальної функції держави є ефективна система управління державними фінансами, дієва фіскальна політика, забезпечення законності та фінансової дисципліни, бюджетний і податковий контроль, ефективно та раціональне використання державних коштів.

Проведеним аналізом виділено основні інституційні умови реалізації фіскальної функції, аналіз яких надає можливість виділити сукупність законодавчих елементів та інституцій, направлених на створення належного середовища для досягнення основної мети фіскальної функції: збалансованості бюджету, підвищення ефективності і справедливості оподаткування в поєднанні з органічним розвитком фіскального інструментарію, податково-забезпечувальної діяльності суб'єкта підприємництва.

Зазначено, якщо при проведенні реформ у фіскальній сфері темпи реструктуризації та скорочення бюджетних витрат будуть повільнішими від

необхідних, для забезпечення стабільності бюджетної системи необхідно буде підвищувати ставки податків. Звичайно, підвищення ставок податків негативно відображається на соціально-економічному розвитку держави, однак незначне їх збільшення дозволить досягнути необхідного скорочення неефективних витрат і є кращим, ніж збільшення державного боргу або емісійне фінансування бюджету, які викликають макроекономічну нестабільність.

Щодо підвищення ефективності та справедливості оподаткування як основної інституційної умови реалізації фіскальної функції, то слід зазначити, що недостатньо ефективне та несправедливе оподаткування спотворює прийняття раціональних економічних рішень, негативно позначається на конкуренції, створює ризики зловживання з боку чиновників і стимули до недобросовісної поведінки суб'єктів господарювання, створює інші негативні чинники, в результаті чого пригнічується загальна економічна активність.

Податково-забезпечувальна діяльність суб'єкта підприємництва повинна ґрунтуватися на основних засадах, які умовно можна поділити на правові та організаційно-економічні і які певною мірою природним чином співвідносяться із загально визнаними основами податкового планування (як однієї з форм та методів податково-забезпечувальної діяльності суб'єктів підприємництва). Серед правових засад виокремлено: законність, правову відповідність, правослухняність, нормативну обґрунтованість, законодавчу обізнаність; до організаційно-економічних засад віднесено: податкову сумлінність, раціональність, податкову економію, коректне документальне оформлення, конфіденційність, індивідуальність.

Звернуто увагу на те, що для реалізації фіскальної функції держави сьогодні залишається пріоритетним завданням розроблення і впровадження ефективної фіскальної політики, запровадження дієвого механізму формування доходів бюджету, проведення бюджетного та податкового контролю, ефективного та раціонального використання державних коштів з метою повноцінного виконання повноважень і функцій держави.

У підрозділі 4.3 *«Закономірності реалізації фіскальної функції у діяльності органів, що здійснюють контроль за бюджетним та податковим законодавством»* визначено, що для нормального функціонування будь-якої сфери держави необхідним є ефективне та раціональне використання державних коштів. Тому проведення бюджетного та податкового контролю виступає важливим способом забезпечення законності і фінансової дисципліни, залишаючись найбільш пріоритетним напрямком реалізації фіскальної функції держави.

Правовий аналіз бюджетних відносин передбачає два аспекти їхніх досліджень: регулювання фінансово-економічних відносин та вплив адміністративних важелів. Залежно від наслідків впливу на порушника серед заходів адміністративного впливу держави на порушників бюджетного законодавства виділено попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення такого порушення та застосування

адміністративних і фінансових заходів впливу.

Крім того, проаналізовано правовий механізм зупинення операцій з бюджетними коштами, виділено юридичні вади та дефекти процедури нормативного регулювання притягнення до відповідальності порушників бюджетного законодавства та запропоновано зміни до законодавства.

Зазначено, що важливим завданням податкового контролю є не тільки здійснення перевірки дотримання податкового законодавства суб'єктами господарювання, але також виявлення та усунення наслідків таких податкових порушень, причин та умов, що призводять до їх вчинення, застосування відповідальності за порушення норм податкового законодавства. Тому ефективна організація та проведення податкового контролю забезпечать дотримання законодавства за мінімальних витрат як для держави, так і для бізнесу.

Зазначено, що для забезпечення ефективності податкового контролю в Україні необхідно вдосконалити чинне податкове законодавство щодо як податкових процедур в цілому, так і контрольно-перевірочної роботи зокрема (планування, організація, проведення відповідних заходів), знизити податковий тиск на суб'єктів господарювання, зміцнити авторитет служби шляхом зниження рівня корупції контролюючих органів та збільшення рівня професіоналізму і компетентності державних службовців таких органів. Вирішення цих завдань дозволить сформувати сприятливе податкове середовище для ведення бізнесу та гармонізувати взаємовідносини між контролюючими органами та платниками податків, уникнути непорозумінь та конфліктів між ними, що відповідає соціально-економічним інтересам держави.

Розділ 5 «Міжнародний досвід та шляхи удосконалення фіскальної функції держави» присвячений дослідженню зарубіжного досвіду формування, розвитку та реалізації фіскальної функції, а також напрямів підвищення ефективності фіскальної функції в Україні.

У підрозділі 5.1 «Сучасні тенденції та перспективи розвитку податкових і бюджетних відносин в Україні» здійснено напрацювання раціональних концептуальних засад подальшого розвитку фіскальної функції держави.

Нестабільність правової регламентації податкових та бюджетних відносин, складність адміністрування податків, порушення принципів стабільності, збалансованості, обґрунтованості, справедливості і неупередженості, низькі рейтинги України в світі – все це призводить до негативного впливу фіскальної політики зокрема і фіскальної функції держави в цілому на стан національної економіки, до низького рівня податкової системи, до неефективного використання бюджетних коштів. Саме ці фактори зумовлюють необхідність розгляду сучасних тенденцій та перспектив розвитку фіскальної функції в Україні.

До сучасних тенденцій та перспектив розвитку податкових і бюджетних відносин, досягнути реалізації яких можливо за належних умов організації

публічно-владної діяльності із виконання фіскальної функції, що сприятиме соціально-економічному розвитку в суспільстві, віднесено: боротьбу з тіннізацією економіки та розробку комплексу заходів детінізації економіки; реформування податкової системи; формування реальних засад фіскальної політики.

Зазначено, що безсумнівною умовою протидії тіннізації економіки є удосконалення ефективності механізму здійснення фіскальної функції, яке, насамперед, має бути реалізоване у вигляді оптимізації фіскального тиску на легальну економіку та підприємництво, що створить мотивацію переведення тіньових фінансових операцій на легальну основу. Відповідно, вдосконалення механізму господарювання та створення ефективної інституційної системи в нашій країні можуть бути запорукою оптимального використання потенціалу суб'єктів підприємництва та мінімізації тіньового сектора економіки України. Адміністративно-правове регулювання щодо виведення економіки з тіньового сектора має бути орієнтоване на такі основні напрямки, як: вжиття різноманітних заходів, спрямованих на виштовхування в легальний сектор тіньового капіталу; боротьба з порушенням законодавства в органах державної влади; протидія корупції тощо. У цьому контексті потрібно реформувати систему органів публічного управління економікою та підприємництвом; забезпечити повну гласність та прозорість у висвітленні діяльності органів публічної влади щодо взаємостосунків з різноманітними бізнес-структурами; сформувати та зміцнити інститути громадянського суспільства; вжити заходів, спрямованих на розвиток соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством, та ін.

Реформування податкової системи повинно здійснюватися на основі принципів соціальної справедливості, стабільності, економічної ефективності, гнучкості та передбачати вдосконалення податкового законодавства щодо адміністрування податків і зборів, зменшення адміністративних витрат на здійснення такої діяльності та утримання контролюючих органів.

У *підрозділі 5.2 «Зарубіжний досвід реалізації фіскальної функції для адаптації в Україні»* зазначено, що досвід формування, розвитку та реалізації фіскальної функції в зарубіжних країнах демонструє, що фіскальна функція держави повинна реалізовуватися з урахуванням умов сьогоденної суспільно-економічної ситуації.

Запозичення позитивного зарубіжного досвіду щодо реалізації фіскальної функції є доцільним та важливим для зниження нестабільності розвитку економіки та подолання таких проблем, як циклічність фінансових спадів; потенційна наростаюча диференціація доходів населення, підприємств тощо; погіршення добробуту населення та ін.

Запозичення позитивного досвіду щодо концентрації сил та ресурсів на пріоритетних напрямках, розподілення фінансових ресурсів та джерел їх надходження безпосередньо у ручному режимі, але з пріоритетом національних інтересів (досвід Японії), організація прозорої діяльності органів державної влади, з публікацією методологій, що лежать в основі обчислення

фінансової дії кожного політичного рішення (досвід Великобританії), створення сприятливого податкового середовища господарювання (досвід Японії, Великобританії, США, Польщі), аналіз існуючих державних програм та податкового інструментарію щодо сприяння діяльності суб'єктів підприємництва (досвід ФРН), забезпечення стабільного розвитку державних фінансів, модернізація податкової системи та вжиття заходів для забезпечення справедливості і сплати податків (досвід Великобританії), проведення аналізу ефективності державних витрат (досвід Великобританії) – все це надасть можливість досягнути бажаних результатів у ході реалізації фіскальної функції держави у розвитку економіки та добробуту її громадян.

У підрозділі 5.3 «Шляхи підвищення ефективності фіскальної функції в Україні» автор наголошує, що важливою для досягнення ефективності реалізації фіскальної функції держави є розробка реальної стратегії економічного розвитку з урахуванням особливостей вітчизняної економіки, зовнішніх та внутрішніх дисбалансів. Поряд з цим для реалізації стратегії економічного розвитку важливим є формування відповідної законодавчої бази, що забезпечила б впровадження необхідних заходів щодо реформування економіки, докорінна структура та технологічна перебудова економіки, відповідна врівноважена фіскальна політика та реалізація фіскальної функції держави в цілому.

Виділено основні проблеми реалізації фіскальної функції в Україні: недієва фіскальна політика, неефективні і негнучкі видатки, слабкий фіскальний менеджмент та фінансовий контроль, неефективне використання коштів бюджетів всіх рівнів, постійні зміни у бюджетному та податковому законодавстві.

Наголошено, що сьогодні основними завданнями для України є вдосконалення правового регулювання бюджетних та податкових відносин, відносин у сфері доходів від операцій з капіталом, зовнішніх запозичень та цільових фондів, створення відповідних противаг існуючим загрозам у фінансовій сфері, зміцнення фінансової дисципліни, запобігання правопорушенням у бюджетній і податковій сферах, а також посилення відповідальності за бюджетні та податкові правопорушення, забезпечення надходжень до бюджету податків і зборів.

Зазначено, що підвищення ефективності фіскальної функції можна звести до чотирьох основних напрямів, в основі яких лежать: максимально швидке удосконалення фіскальної політики, досягнення фіскальної стійкості, вдосконалення формування державного та місцевих бюджетів; розробка та запровадження сталих економічних критеріїв для виділення пріоритетних бюджетних інвестицій; скорочення державних витрат та створення ефективної системи управління державним боргом.

ВИСНОВКИ

У дисертації містяться теоретичні узагальнення та вирішення нової наукової проблеми, що полягає в розробленні сучасної концепції комплексного розвитку фіскальної функції держави. За результатами дослідження адміністративно-правового аспекту формування, розвитку та реалізації фіскальної функції держави в Україні запропоновано науково обґрунтовані висновки, пропозиції і рекомендації, що мають як теоретичне, так і прикладне значення.

1. Адміністративно-правовий аспект дослідження фіскальної функції держави пов'язаний із науковими дослідженнями таких взаємопов'язаних понять, як «держава», «публічна влада», «функції держави», «державний суверенітет», а саме сутності і соціального призначення держави як публічного інституту управління, влади і права, основних і допоміжних функцій державних органів, підстав та особливостей суспільних завдань і напрямів діяльності державних службовців, державних органів влади та управління, інших суб'єктів права, хто повинен виконувати їх. Фіскальна функція виникла водночас з появою держави та зберігає своє значення і сьогодні. Фіскальна функція держави являє собою один з основних соціально значущих напрямків державної діяльності, що має системний та політичний характер і полягає у створенні передумов для ефективної фіскальної діяльності з використанням таких основних інструментів, як державні доходи та державні видатки.

Фіскальна діяльність держави – це складова фінансової діяльності, сутність якої зводиться до формування бюджету, розподілу і використання бюджетних коштів, тобто до відносин у сфері державних доходів та державних видатків.

2. До основних проблем, що впливають на формування, розвиток та реалізацію фіскальної функції в Україні, належать: загострення внутрішньополітичної кризи, критичне гальмування економічного розвитку України, що призводить до зниження економічної діяльності та розвитку її тінізації, недонадходження коштів до бюджету та збільшення державного боргу, погіршення добробуту населення, зростання рівня безробіття, високий рівень корупції та її укорінення в усіх сферах державного управління.

Аналіз особливостей формування фіскальної функції в Україні надав можливість розробити концепцію її подальшого розвитку, в основі якої лежать такі напрями, як: мобілізація фінансових ресурсів в необхідному обсязі для функціонування держави, повнота та своєчасність надходжень фінансових ресурсів, розподіл та використання фінансових ресурсів для забезпечення ефективного функціонування держави, своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом.

3. Суб'єкти владних повноважень використовують різні методи для реалізації фіскальної функції держави, які умовно можна поділити на два

різновиди: методи прямого та непрямого оподаткування і методи цілеспрямованого витрачання коштів. Методи прямого та непрямого оподаткування становлять сукупність прямих і непрямих податків та зборів, оплати ліцензій за провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, оплати документів дозвільного характеру (дозволів, висновків, рішень, свідоцтв, інших документів). Методи цілеспрямованого витрачання коштів являють собою сукупність доходів, що надійшли до бюджету, та цільове спрямування цих коштів на виконання завдань та функцій держави, тобто забезпечення функціонування держави в цілому.

Сучасні правові форми реалізації фіскальної функції можна представити як зовнішнє вираження двох основних її режимів застосування на практиці: режим автоматичних стабілізаторів та режим дискреційних заходів. Форма реалізації фіскальної функції за допомогою автоматичних стабілізаторів може бути представлена у вигляді зовнішнього вираження заходів фіскального саморегулювання на основі нормативно-правових актів щодо бюджетних доходів, а також впливу норм, що регулюють державні витрати бюджетних коштів, які розраховані на довготривале застосування при стабільному розвитку ринкового процесу. Форма реалізації фіскальної функції у режимі дискреційних заходів являє собою оперативну розробку невідкладних екстрених фіскальних урядових рішень.

4. Фіскальна функція держави реалізується саме за допомогою фіскальної політики. Проведено розгляд взаємозв'язку правових категорій «фінанси», «державна політика», «фіскальна політика» та запропоновано під поняттям «державна фіскальна політика» розуміти цілеспрямовану діяльність держави у сфері регулювання доходів і видатків державного бюджету.

Аналіз встановлення та розвитку адміністративно-правового регулювання фіскальної політики в Україні надав можливість виділити об'єктивні та суб'єктивні фактори, що впливають на неї. До об'єктивних факторів віднесено стан економіки, який впливає на доходну частину бюджету, а до суб'єктивних – зовнішню і внутрішню політику держави, правове забезпечення та державну фінансову підтримку суспільного економічного розвитку. Одним з найголовніших недоліків сучасної фіскальної політики в Україні є наявність величезного масиву нормативно-правових актів, норми яких не завжди чітко та повністю регламентують правила поведінки, що створює складність у практичному застосуванні та породжує появу нових нормативно-правових актів або внесення змін чи доповнень до чинних нормативно-правових актів. Вважаємо, що розробка та впровадження ефективного податкового законодавства, дієвих механізмів формування доходів бюджету та витрачання державних коштів мають бути покладені в основу формування фіскальної політики в Україні.

Запропоновано виділити два види фіскальної політики: жорстку фіскальну політику і гнучку фіскальну політику. В основі поділу на такі види лежить два основні критерії, які беруться до уваги при розробці нормативно-правових актів: скорочення або збільшення державних витрат та зменшення

або збільшення оподаткування. Про жорстку фіскальну політику йдеться тоді, коли державну політику спрямовано на скорочення державних витрат і збільшення оподаткування. Збільшення оподаткування, посилення податного тягаря зменшує витрати споживачів. Це, у свою чергу, спричиняє покращення дефіциту державного бюджету. І, навпаки, йдеться про гнучку фіскальну політику тоді, коли державну політику спрямовано на збільшення державних витрат і зменшення оподаткування. Зниження податків збільшує витрати споживачів, оскільки вони матимуть більший дохід, однак водночас це погіршує дефіцит державного бюджету, а для держави потрібно буде збільшити позики. Існування жорсткої чи гнучкої фіскальної політики в державі пов'язане саме з правовим регулюванням державних доходів та державних витрат.

5. До елементів фіскальної політики віднесено політику державних доходів, що включає в себе бюджетну політику, податкову політику, політику щодо неподаткових надходжень до бюджету, політику щодо доходів бюджету від операції з капіталом, трансфертну політику, політику щодо цільових фондів та політику державних витрат.

6. Нормотворча діяльність ДФС України становить певну реакцію держави на ті суспільні відносини, які потребують відповідного правового регулювання у сфері оподаткування та державної митної справи. При цьому нормотворча діяльність ДФС України не зводиться лише до створення та прийняття нормативно-правового акта, важливу роль також відіграє його реалізація, за якої досягається поставлена мета, та результати нормотворчої діяльності в цілому.

7. Ефективність правового регулювання податкових відносин залежить від реалізації норм, від реальних результатів регулювання податкових процедур, а також співвідношення мети правового регулювання і реальних результатів. Важливість застосування податкових норм виявляється в забезпеченості гнучкості суспільних відносин та оперативності вирішення певних проблем завдяки індивідуальному підходу до регулювання податкових відносин, урахуванню конкретної ситуації, усуненню певних перешкод, при цьому з юридичним закріпленням результатів поведінки учасників суспільних відносин.

Правозастосування у податкових відносинах, поряд із загальними ознаками правозастосування, має свої особливості. Перш за все, це пов'язано зі специфічним об'єктом у розгляді справ – виконанням податкового обов'язку, із закріпленням принципом презумпції правоти рішень платника податків та процедурно-процесуальним порядком здійснення діяльності контролюючого органу, принципом уникнення подвійного оподаткування.

8. Термін «лобіювання» часто сприймається як негативне явище, як явище впливу на управлінські рішення за допомогою незаконного тиску на представників влади, хабарництва, купівлі голосів, хоча у позитивному значенні лобіювання можна розглядати як явище, необхідне для демократичного суспільства, коли різні групи осіб реалізують свої інтереси,

при цьому прагнучи привернути до себе увагу органів державної влади. Характеризуючи лобювання за певними критеріями, автор зазначає, що всі відносини між владою і громадянським суспільством у фіскальній сфері необхідно базувати на дотриманні принципів участі, довіри, підзвітності, прозорості та незалежності.

9. Умовно поділяючи механізм реалізації фіскальної функції України на два блоки, виділено інституційний механізм, в основі якого лежать відповідні структури, діяльність яких спрямована на реалізацію фіскальної функції держави. Інституційний механізм є однією з найважливіших складових механізму реалізації фіскальної функції, оскільки саме органи державної влади діють від імені держави та виконують її основні завдання і функції. До органів державної влади, що здійснюють реалізацію фіскальної функції в Україні, віднесено: Кабінет Міністрів, Міністерство фінансів, ДФС, ДКС, Держаудитслужбу, Держфінмоніторинг, РП України. Проаналізувавши їхні основні повноваження, автор зазначає, що саме перераховані органи відіграють ключову роль в інституційному механізмі реалізації фіскальної функції в Україні. Однак поряд з цими є й інші органи державної влади, які тим чи іншим чином беруть участь у реалізації фіскальної функції держави. Саме органи державної влади здійснюють заходи щодо формування, мобілізації та розподілу фінансових ресурсів, впроваджують заходи з метою ефективного виконання державою фіскальної функції.

10. Проведеним аналізом виділено основні інституційні умови реалізації фіскальної функції, аналіз яких надає можливість виділити сукупність законодавчих елементів та інституцій, направлених на створення належного середовища для досягнення основної мети фіскальної функції. До таких інституційних умов реалізації фіскальної функції віднесено: збалансованість бюджету; підвищення ефективності та справедливості оподаткування в поєднанні з органічним розвитком фіскального інструментарію, податково-забезпечувальну діяльність суб'єкта підприємництва. Крім того, для нормального функціонування будь-якої сфери держави необхідним є ефективно та раціональне використання державних коштів. Тому проведення бюджетного і податкового контролю є важливим способом забезпечення законності та фінансової дисципліни. Саме бюджетний та податковий контроль й надалі залишається найбільш пріоритетним напрямком реалізації фіскальної функції держави.

11. Реалізація фіскальної функції держави завжди відображає завдання та глибину державного втручання в економіку (підприємництво тощо), представляючи собою систему заходів та засобів держави у сфері оподаткування та бюджетних відносин. Основою для реалізації фіскальної функції держави є ефективна система управління державними фінансами, дієва фіскальна політика, забезпечення законності та фінансової дисципліни, проведення бюджетного та податкового контролю, проведення ефективного і раціонального використання державних коштів.

Одним з адміністративних важелів, що впливає на регулювання

бюджетних відносин, є зупинення операцій з бюджетними коштами розпорядників та одержувачів. Існуючий порядок зупинення операцій з бюджетними коштами не сформував дієвого механізму забезпечення грошово-фінансової стабільності нашої держави. До основних юридичних вад та дефектів процедури нормативного регулювання притягнення до відповідальності порушників бюджетного законодавства можна віднести: розпорядження про зупинення або відновлення операцій, що надійшли після закінчення операційного часу, має виконуватися не протягом наступного робочого дня, а на початку наступного робочого дня; відновлення операцій з бюджетними коштами не позбавляє уповноважені органи права повторного застосування такого заходу впливу за порушення вимог бюджетного законодавства, як зупинення операцій з бюджетними коштами, до тих же розпорядників чи одержувачів у разі неусунення або вчинення зазначених порушень у подальшому; розпорядження про зупинення операцій може бути оскаржене, і на момент оскарження необхідно зупинити виконання зазначеного рішення.

12. До сучасних тенденцій та перспектив розвитку податкових і бюджетних відносин, досягнути реалізації яких можливо за належних умов організації публічно-владної діяльності із виконання фіскальної функції, що сприятиме соціально-економічному розвитку в суспільстві, віднесено: боротьбу з тінізацією економіки та розробку комплексу заходів детінізації економіки; реформування податкової системи; формування реальних засад фіскальної політики. Крім того, важливою для досягнення ефективності реалізації фіскальної функції держави є розробка реальної стратегії економічного розвитку з урахуванням особливостей вітчизняної економіки, усіх зовнішніх та внутрішніх дисбалансів.

13. Досвід формування, розвитку та реалізації фіскальної функції в зарубіжних країнах демонструє, що фіскальна функція держави повинна реалізовуватися з урахуванням сьогоденної суспільно-економічної ситуації. Проведений аналіз реалізації фіскальної функції в Японії, США, Великобританії, ФРН, Польщі продемонстрував, що запозичення позитивного досвіду реалізації фіскальної функції надасть Україні можливість досягнути бажаних результатів у розвитку економіки та добробуту її громадян. При цьому для України є необхідним:

а) здійснити концентрацію сил та ресурсів на пріоритетних напрямках, почавши розподіляти фінансові ресурси та джерела їх надходження безпосередньо у ручному режимі, але з пріоритетом національних інтересів (досвід Японії), при цьому всі дії органів державної влади передбачають їх прозорість, також мають публікуватися методології, що лежать в основі обчислення фінансової дії кожного політичного рішення (досвід Великобританії);

б) створити сприятливе податкове середовище господарювання (досвід Японії, Великобританії, США, Польщі), що полягає у співпраці та взаєморозумінні між адміністрацією і платниками податків (досвід

Великобританії), з одночасним наданням широкого спектра соціальних гарантій (досвід Японії), з покладанням основного податкового тягаря на більш забезпечені прошарки населення (досвід США);

в) здійснити аналіз існуючих державних програм та податкового інструментарію щодо сприяння діяльності суб'єктів підприємництва, створити сприятливі умови для інноваційного розвитку підприємництва (досвід ФРН);

г) забезпечити стабільний розвиток державних фінансів, модернізацію податкової системи та вживати заходів для забезпечення справедливості і сплати податків (досвід Великобританії);

д) проводити аналіз ефективності державних витрат та створити дорадчий позавідомчий державний орган, який надаватиме незалежні економічні прогнози і здійснюватиме незалежний аналіз державних фінансів для підготовки бюджету держави (досвід Великобританії).

14. Сучасні дослідження шляхів підвищення ефективності фіскальної функції у вітчизняній та зарубіжній літературі дали можливість виділити чотири основні пріоритетні напрямки удосконалення фіскальної системи України, зокрема:

1) наявність гарантій успішної реалізації фіскальної політики;

2) досягнення фіскальної стійкості;

3) запровадження короткострокових засобів і заходів, спроможних відносно максимально швидко удосконалити, «скорегувати» фіскальну політику в країні (такі інструменти, насамперед, пов'язані з так званими автоматичними стабілізаторами);

4) отримання середньо- та довгострокових ефектів від фіскальної функції, в основі чого лежить стабілізація податкового і митного законодавства; розробка та удосконалення реформи міжбюджетних відносин на основі більш чіткого розмежування витратних і податкових повноважень між державним та місцевими бюджетами; розробка та запровадження сталих економічних критеріїв для виділення пріоритетних бюджетних інвестицій; скорочення державних витрат та створення ефективної системи управління державним боргом; реформа структури видатків на розвиток таких галузей суспільного життя, як освіта та наука (переважно прикладна), які вже у майбутньому зможуть помітно удосконалити фіскальну політику в країні; оптимізація (з можливим скороченням) переліку державних цільових програм та інше.

Одержані у процесі дослідження наукові результати щодо адміністративно-правового аспекту формування, розвитку та реалізації фіскальної функції в Україні не є вичерпними і потребують подальшого удосконалення й усунення прогалин у їх правовому регулюванні.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Дуліба Є.В. Фіскальна функція держави: адміністративно-правовий аспект: монографія; під заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України В.І. Курила. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 355 с.

Статті у періодичних наукових фахових виданнях України:

2. Дуліба Є.В. Теоретико-правовий аналіз функції фінансів у системі державної фіскальної політики. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2017. № 4 (4). С. 25-29.

3. Дуліба Є.В. Зупинення операцій з бюджетними коштами як інструмент адміністративно-правового впливу держави на порушників бюджетного законодавства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2017. Вип. 5. Том 2. С. 12-15.

4. Дуліба Є.В. Лобіювання у сфері податків: питання теорії та практики. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 149-155.

5. Дуліба Є.В. Про основні засади податково-забезпечувальної діяльності суб'єктів підприємництва як інституційної умови реалізації податкової функції в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 3. С. 89-92.

6. Дуліба Є.В. Теоретико-правовий аналіз впливу податкової політики на формування доходів і витрат бюджетної системи України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10 (260). С. 109-112.

7. Дуліба Є.В. Зарубіжний досвід реалізації фіскальної функції: питання імплементації у вітчизняне законодавство. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Юридичні науки». 2018. № 1 (6). С. 35-40.

8. Курило В.І., Дуліба Є.В. Про окремі напрями підвищення ефективності фіскальної функції держави. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Юридичні науки». 2018. № 1 (6). С. 41-46.

9. Дуліба Є.В. Особливості реалізації податкової функції в діяльності органів, що здійснюють контроль за податковим законодавством. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2018. № 1. Том 29 (68). С. 53-57.

10. Дуліба Є.В. Сучасні тенденції розвитку суспільних відносин та завдання у галузі оподаткування України. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: "Юридичні науки". 2018. № 2. С. 43-48.

11. Дуліба Є.В. Особливості формування та реалізації фіскальної політики держави. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 2. С. 164-168.

12. Дуліба Є.В. Практичне застосування деяких податкових норм щодо

визначення резидентства фізичних осіб при уникненні подвійного оподаткування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2018. № 2. Том 29 (68). С. 67-72.

13. Дуліба Є.В. Сутність та особливості застосування податкових норм як специфічної форми реалізації податкового права. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Юридичні науки». 2018. № 3 (8). С. 13-18.

14. Дуліба Є.В. Особливості правозастосування у податкових відносинах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 145-149.

15. Дуліба Є.В. Протидія тінізації економіки та підвищення ефективності фіскальної функції. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 237-242.

16. Дуліба Є.В. Про окремі інституційні умови реалізації податкової функції в Україні. *Науково-юридичний журнал «Правові новели»*. 2018. № 4. С. 161-167.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

17. Furmanchuk E. Istota i podstawowe zadania polityki fiskalnej na Ukrainie. *Scientific issue „Nauka, oświeta, prawo, zarządzenie”*. Łódź. 2015. № 2 (10). С. 207-215.

18. Duliba Ye. Development of state's fiscal function in the context of globalization. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. Issue 2, part 2. С. 83-87.

19. Duliba Ye., Ilkiv O. Relevant problems of Ukraine's integration into global economy. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol. 3 Num. 5. Riga: Publishing House "Baltija Publishing". P. 146-150.

20. Дуліба Є.В. Фіскальна функція держави: окремі методи та форми здійснення. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 1 (29). С. 59-62.

21. Дуліба Є.В. Окремі питання нормотворчої діяльності органів державної виконавчої влади у податкових правовідносинах. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. Issue 1 (7). С. 45-50.

22. Дуліба Е.В. Теоретико-правовые основы исследования фискальной функции государства: доктринальные аспекты. *Международный научно-практический правовой журнал «Leges et Viata»*. 2018. № 3/2 (315). С.40-43.

23. Дуліба Є.В. Фіскальна політика України в контексті реалізації фіскальної функції держави. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. № 3. С. 68-74.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

24. Дуліба Є.В. Фіскальна функція держави в сучасній економіці України. *Ukraine-EU. Modern Technology, Business and Law: collection of international scientific papers: in 2 parts. Part 1. Modern Priorities of Economics, Engineering and Technologies*. (April 19-23, 2016, Slovak Republic – Poland). Chernihiv: CNUT, 2016. P. 124-126.

25. Дуліба Є.В. Лобіювання у сфері податкових правовідносин.

Актуальные проблемы современной науки: сборник тезисов научных трудов XXVI Международной научно-практической конференции (Санкт-Петербург–Астана–Киев–Вена, 30 янв. 2018 г.). Международный научный центр, 2018. С. 82-85.

26. Дуліба Є.В. Актуальні проблеми нормотворчої діяльності Державної фіскальної служби України. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Майбутнє та перспективи"* (31 січ. 2018 р., м. Київ). Київ: Науковий журнал «Альманах науки», 2018. № 2 (11). С. 53-55.

27. Дуліба Є.В. Розвиток фіскальної функції держави в умовах глобалізації. *Наукові дослідження у 2018 році: матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених* (09 лют. 2018 р., м. Краматорськ). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. С. 238-241.

28. Дуліба Є.В. Зупинення операцій з бюджетними коштами як інструмент адміністративно-правового впливу держави на порушників бюджетного законодавства. *Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження із суспільних наук у 2018 році».* (16 лютого 2018 р., м. Краматорськ). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. С. 151-154.

29. Дуліба Є.В. Аналіз сучасних теоретико-правових засад ролі фінансів у системі державної фіскальної політики. *Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (16-17 лют. 2018 р., м. Харків). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 21-24.

30. Duliba Y.V. Separate methods and forms of implementing of state's. *Proceedings of XV International scientific conference "Millennium science"*. (Feb 16, 2018, Morrisville, USA). Morrisville: Lulu Press., 2018. P. 124-127.

31. Дуліба Є.В. Доктринальні аспекти дослідження фіскальної функції держави. *Право: історія, теорія, практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 22-23 лют. 2018 р.). Херсон: Молодий вчений, 2018. С. 64-67.

32. Дуліба Є.В. Окремі питання імплементації досвіду Великої Британії у вітчизняне законодавство щодо реалізації фіскальної функції. *Актуальні проблеми публічного права: збірник тез Всеукраїнської наукової інтернет-конференції, присвяченої 120-річчю університету* (24-26 квіт. 2018 р., м. Київ, Україна) / упор. Яра О.С., Курило В.І., Ладиченко В.В., Янчук Ю.В. Київ, 2018. С. 202–207.

33. Дуліба Є.В. Правозастосування у податкових відносинах: сутність та особливості. *Розбудова правової держави в Україні: реалії та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (25-26 трав. 2018 р., м. Одеса) / за ред. Г.О. Ульянової, уклад. О.В. Дикий, Ю.В. Батан. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 80-83.

34. Duliba Y.V. Measures of counteraction to economic shadowing and increasing the efficiency of the fiscal function of the state. *Proceedings of XXI International scientific conference "Practical applications of research findings in Europe and worldwide"* (Jun 1st, Morrisville USA). Morrisville, Lulu Press., 2018,

P. 137-141.

35. Дуліба Є.В. Окремі аспекти застосування податкових норм. *Сучасне правотворення: питання теорії та практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (1-2 чер. 2018 р., м. Дніпро). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2018. С. 62-65.

36. Дуліба Є.В. Окремі аспекти реалізації податкової функції в Україні. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (1-2 чер. 2018 р., м. Харків). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2018. С. 47-50.

АНОТАЦІЯ

Дуліба Є.В. Фіскальна політика держави: адміністративно-правовий аспект. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2019.

У дисертації комплексно та системно досліджено адміністративно-правовий аспект фіскальної функції держави, практичні основи формування, розвитку та реалізації фіскальної функції в Україні в умовах глобалізації економічної сфери, євроінтеграції, децентралізації та боротьби із системними кризовими явищами в економіці, входженням у світовий економічний простір.

Проаналізовано доктринальні аспекти змісту фіскальної функції держави, що вплинули на сучасний стан формування, розвитку та реалізації фіскальної функції в Україні, її правові форми та методи. Визначено основні проблеми, що впливають на формування, розвиток і реалізацію фіскальної функції в Україні, розв'язано науково-прикладну проблему адміністративно-правового регулювання формування, розвитку та реалізації фіскальної функції в Україні та розроблено цілісний доктринальний підхід до формування концепції такого регулювання.

Проаналізовано особливості, визначено недоліки сучасної фіскальної політики та позначено аспекти комплексної стратегії нормативно-правового забезпечення такої реалізації. Значну увагу зосереджено на видах та елементах фіскальної політики в Україні.

Зосереджено увагу на нормотворчій діяльності у сфері податкових правовідносин, застосуванні норм податкового права та лобіюванні у сфері податків.

Визначено сучасні тенденції та перспективи розвитку податкових і бюджетних відносин, досягнення яких можливо за належних умов організації публічно-владної діяльності із виконання фіскальної функції. Проаналізовано зарубіжний досвід реалізації фіскальної функції в Японії, США,

Великобританії, ФРН, Польщі та сформовано пропозиції щодо імплементації придатних для реалій України норм у вітчизняне законодавство.

Запропоновано виділити чотири основні шляхи підвищення ефективності фіскальної функції держави як пріоритетні напрямки удосконалення фіскальної системи України, зокрема: наявність гарантій успішної реалізації фіскальної політики, досягнення фіскальної стійкості, запровадження короткострокових засобів та заходів, які спроможні відносно максимально швидко удосконалити фіскальну політику, отримання середньо- та довгострокових ефектів від фіскальної функції.

Ключові слова: *фіскальна функція держави, адміністративно-правове регулювання фіскальної функції, фінанси, фіскальна політика, податки, бюджет, реалізація фіскальної функції держави.*

SUMMARY

Duliba Ye.V. State fiscal policy: administrative legal aspect. – *Manuscript.*

Thesis for a Doctor Degree in Law Sciences in specialty 12.00.07 – Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law. – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Dnipro, 2019.

Administrative-legal aspect of the fiscal function of the state, practical fundamentals of formation, development and implementation of the fiscal function in Ukraine under the conditions of globalization of economic sphere, European integration, decentralization and fight with systemic crisis phenomena in the economy, accession into the world economic territory are complex and systematically investigated in the doctoral dissertation.

There were analyzed the doctrinal aspects of the content of fiscal function of the state, which influenced on the modern state of formation, development and implementation of the fiscal function in Ukraine, its legal forms and methods. There were determined the main problems that influence on formation, development and implementation of the fiscal function in Ukraine, solved the scientific applied problem of administrative legal regulation of formation, development and implementation of the fiscal function in Ukraine and developed integrated doctrinal approach to formation of concept of such a regulation.

There were analyzed the peculiarities, determined the drawbacks of the modern fiscal policy and stated the aspects of complex strategy of legislative environment of such an implementation. Much attention is given to types and elements of fiscal policy in Ukraine.

It is focused on the regulatory activity in the sphere of tax legal relationships, on the application of norms of tax law and on lobbying in the tax sphere.

There were determined the modern tendencies and perspectives of development of tax and budgetary relations, the achievement of which is possible under the proper conditions of arrangement of public governmental activity of the fiscal function implementation. It was analyzed the foreign experience of

implementation of fiscal function in Japan, USA, Great Britain, Federal Republic of Germany, Poland and there were formed the proposals regarding implementation of norms appropriate for Ukrainian environment into native legislation.

It was proposed to separate four main directions of increase of efficiency of the fiscal function of the state, such as priority directions of development of the state, particularly: presence of warranties of successful implementation of fiscal policy, achievement of fiscal stability, implementation of short-term means and measures, which are able to relatively maximum quickly improve fiscal policy, obtain middle-and long-term effects form the fiscal function.

Keywords: *state fiscal function, administrative legal regulation of the fiscal function, finances, fiscal policy, taxes, budget, implementation of state fiscal function.*